



ANALIZË E SHKURTËR

IMPAKTI I PANDEMISË COVID-19 NË PËRDPJEKJET PËR PARANDALIMIN E EKSTREMIZMIT TË DHUNSHËM

Trendet globale dhe konteksti kosovar

Abstrakti

Kjo analizë e shkurtër ka për qëllim të identifikojë implikimet në përpjekjet e Republikës së Kosovës në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, përgjatë ballafaqimit me pandeminë COVID-19. Fillimisht, për të identifikuar modelet globale të sfidave në përpjekjet për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm si rezultat i pandemisë, është përdorur shqyrtimi e literaturës, duke u fokusuar në tri fusha kryesore: ndikimi i pandemisë në komunitetet e ndjeshme ndaj radikalizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm; ndikimi dhe intensiteti i ideologjive ekstremiste në komunitetet e ndjeshme; si dhe ndikimi i pandemisë në përpjekjet e organizatave të shoqërisë civile dhe të Qeverisë në përpjekjet për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm. Analiza ka treguar se shumë vende në botë tashmë kanë identifikuar modelet e sfidave ndaj përpjekjeve të tyre në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm.

Trendet globale treguan se pandemia COVID-19 ka pasur ndikime signifikante në përpjekjet për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, duke shënjuar ambientin kompleks ku dy rreziqe të sigurisë ndërliken, por ku COVID-19 ka ndikim negativ në këto përpjekje. Duke pasur trendet globale në sfond, analiza ka shfaqur se Republika e Kosovës ka mangësi të mëdha, kur është fjala për identifikimin e hershëm të sfidave me të cilat përballet, në përpjekjet për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, pasi që Kosova në të njëjtën kohë përballet edhe me pandeminë. Për më tepër, pandemia ka testuar institucionet e Kosovës, si dhe organizatat e shoqërisë civile dhe tërë shoqërinë, duke shpërfaqur çështje serioze strukturore, për ta bërë parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm edhe më kompleks e sfidues. Kjo analizë rekomandon veprime specifike që duhet ndërmarrë nga akterët relevantë, për të adresuar mangësitë specifike dhe nevojat e Republikës së Kosovës.

Hyrje

Republika e Kosovës është një ndër shumë vendet e afektuara nga rreziku i radikalizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm, rrezik i cili në shkallë globale ka pasur ndikim negativ në sigurinë kombëtare të shumë vendeve anekënd botës.

Parandalimi i ekstremizmit të dhunshëm ka qenë një nga prioritetet kryesore të sigurisë kombëtare të përpjekjeve qeveritare qendrore e lokale anekënd botës, për shumë vite tashmë. Organizatat e shoqërisë civile dhe organizatat ndërkombëtare kanë qenë kontribues madhor në këto përpjekje. Megjithatë, me shfaqjen e COVID-19 dhe përhapjen e shpejtë që çoi në pandemi globale, ka pasur rënie të këtij parandalimi si prioritet i sigurisë kombëtare. Qeveritë, organizatat ndërkombëtare dhe ato kombëtare kanë drejtuar përpjekjet, kapacitetet njerëzore dhe fondet, në frenimin e përhapjes së COVID-19 dhe ofrimin e një lloj lehtësimiti për vendet dhe njerëzit e afektuar nga pandemia. Këto zhvendosje ndodhin në dëm të përpjekjeve për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, duke krijuar boshllëqe të reja të cilat rrisin më tej nevojat tashmë ekzistuese të sigurisë njerëzore, si dhe shtojnë ndjeshmëritë ekzistuese individuale e komunitare, duke lejuar ndikime të shtuara të grupeve radikale, të dhunshme ekstremiste, terroriste dhe axhendave të tyre. Republika e Kosovës nuk bën dallim, pasi që nuk ka ndonjë imunitet ndaj këtyre ndryshimeve dhe rreziqeve globale, si dhe modeleve tashmë ekzistuese, edhe pse paraqet një pamje komplekse unike për një shtet që ballafaqohet me rreziqe të shumëfishta në fronte të ndryshme në të njëjtën kohë, qofshin ato politike, kombëtare apo të sigurisë njerëzore. Derisa Kosova ballafaqohet me shpërthimin e pandemisë dhe rrezikun madhor të sigurisë kombëtare, në mes të trazirës kronike politike, mungesës së unitetit dhe të sigurisë shoqërore, është e rëndësishme të përcaktohet gjendja e Republikës së Kosovës në dritën e trendeve globale në përpjekjet për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, në sfondin e një pandemie.

Kështu, qëllimi i kësaj analize të shkurtër është të identifikojë implikimet e përpjekjeve të Republikës së Kosovës në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, në dritën e pandemisë. Kjo do të bëhet duke identifikuar modele globale të sfidave në këto përpjekje në dritën e pandemisë, për të identifikuar mangësitë dhe nevojat specifike të Kosovës në fushën e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, përderisa ballafaqohet me pandeminë.

Metodologjia

Për të identifikuar modelet globale përgjatë pandemisë, në këtë analizë të shkurtër literatura do të shqyrtohet për të veçuar: ndikimin e pandemisë në komunitetet e ndjeshme ndaj radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm; ndikimin e intensitetit të ideologjive ekstremiste në komunitetet e ndjeshme: si dhe ndikimin e pandemisë në përpjekjet e organizatave të shoqërisë civile dhe Qeverisë në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm.

Bazuar në modelet globale, do të analizohet konteksti i Republikës së Kosovës për të nxjerrë ngjashmëritë dhe dallimet, për të identifikuar mangësitë dhe nevojat dhe për të paraqitur veprimet e mundshme të rekomanduara. Në këtë analizë do të përdoren të dhënat dytësore, të plotësuar me intervista të përzgjedhura të pastrukturuara (të fokusuar në çështjet e identifikuar përgjatë shqyrtimit të literaturës) me akterët relevantë për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm nga Republika e Kosovës dhe jashtë, që i përkasin Republikës së Kosovës si rast.

Sfondi: Parandalimi i ekstremizmit të dhunshëm gjatë COVID-19 – Modelet globale

Që nga shpërthimi i pandemisë COVID-19, bota është përballur me një situatë ku përveç kërcënimit të dukshëm për jetën njerëzore, po përballlet edhe me një kërcënim të madh për sigurinë njerëzore, të drejtat dhe liritë e njeriut e madje edhe sigurinë kombëtare. Me shpërthimet që godisnin vendet njërin pas tjetrit, secili vend filloi të ndërmarr masa individuale për të ndaluar përhapjen e virusit, përfshirë miratimin e gjendjes së emergjencës kombëtare, kufizimit të lëvizjes së lirë, kufizimit dhe përfundimisht mbylljes së bizneseve, deri në bllokim të plotë të shtetit. Me masat erdhën edhe pyetje se çfarë po bënte kjo krizë ndaj të drejtave dhe lirive të njeriut, çfarë saktësisht po ju bënte bizneseve dhe të ardhmes së tyre, si dhe çfarë po ju bënin këto masa komuniteteve dhe individëve më vulnerabil.

Sipas Brookings, përkundër debatit të shumtë publik dhe analizimit të ndikimit të pandemisë në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, ka shumë pak të dhëna që vërtetojnë titujt kryesorë të lajmeve. Sipas anketimeve hulumtuese të realizuara nga OJQ lokale në tetë shtete në zhvillim, të cilat fokusohen në ndërtimin e qëndrueshmërisë së komuniteteve lokale në përputhje me përpjekjet për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, janë gjashtë tema që

përsëriten vazhdimisht, të cilat tregojnë ndikimin e COVID-19 në ndjeshmërinë e komuniteteve, ndikimin e grupeve radikale dhe ekstremiste, përpjekjet e organizatave të shoqërisë civile dhe qeverisë në parandalimin dhe kontrollin e ekstremizmit të dhunshëm (Rosand, Koser, & Schumicky-Logan, 2020). Për qëllime të kësaj analize, për të identifikuar këto trende do të diskutojmë në kornizën e literaturës ekzistuese.

1. Ndikimi i COVID-19 në komunitete të ndjeshme ndaj radikalizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm

Masat qeveritare për të ndaluar përhapjen e COVID-19 kanë ndikuar rëndë në të gjitha aspektet e sigurisë njerëzore, midis tyre aspekte kryesor janë siguria ekonomike (siguria e punës), siguria ushqimore, si dhe të drejtat themelore të njeriut si liria e lëvizjes. Shkollat janë mbyllur, të gjitha ngjarjet shoqërore dhe publike janë anuluar, bizneset janë mbyllur dhe në përgjithësi, shumë vende kanë kaluar bllokim total mbarëkombëtar, për të parandaluar përhapjen. Në vendet e zhvilluara dhe shtetet më të zhvilluara (Coleman, menaxher i lartë i programit në ICCT, 2020), këto kufizime kanë izoluar pa dashje të rinjtë nga bota e jashtme, duke i kufizuar ata në shtëpitë e tyre dhe duke krijuar mundësi për më shumë kohë në internet dhe rrjedhimisht më shumë potencial për ndikime nga axhendat radikale dhe ekstremiste (Rosand, Koser, & Schumicky-Logan, 2020). Mbylljet totale të shteteve kanë krijuar situatë izolimi dhe qasje të pakufizuar në burimet në internet, duke rritur rrezikshmërinë e individëve dhe duke i bërë ata të prirur për radikalizim të mëtejshëm dhe potencialisht kryerje aktesh të ekstremizmit të dhunshëm. Sipas një analize nga UPKR (Unioni Publik i Kërkimeve Rajonale, 2020), Al Kaida tashmë ka inkurajuar njerëzit që të përdorin izolimin e krijuar për shkak të pandemisë si një shans për të mësuar rreth Islamit. Në të njëjtën kohë, ISIS publikoi një punim strategjik të quajtur "Makthi më i madh i kryqtarëve", duke përdorur izolimin si mundësi për shpërndarje të shpejtë të thirrjeve për ndjekësit e tyre për të filluar sulme mbi "heretikët" (Unioni Rajonal i Kërkimeve Publike, 2020). Ndërsa trafiku në internet po rritet me shpejtësi, për shkak të izolimit, hapësira virtuale po përdoret si mundësi madhore, madje më shumë sesa përpara pandemisë, nga organizatat radikale dhe terroriste, për të çuar më tej axhendat e tyre. Kjo, në përputhje me mungesën e një sistemi mbështetës që masat e marra për pandeminë e kanë zhbërë (puna

institucionale dhe e OJQ-ve për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, përpjekjet shkollore dhe gjithë infrastruktura shoqëruese si mësuesit dhe psikologët, etj.), krijon hapësirë të cenueshmërisë totale për çdo të ri, i cili pa sistem mbështetës, është në mëshirën e fraksioneve radikalizuese dhe mobilizuese në internet (Unioni Publik i Kërkimeve Rajonale, 2020). Nga ana tjetër, në rajonet më pak të zhvilluara, siç është Sahel, apo rastet nga shumë zona në Indi, ka qenë shumë më e vështirë të zbatohet bllokada. Niveli i ulët i zhvillimit dhe niveli i lartë i varfërisë i kanë detyruar qeveritë të heqin kufizimet pasi nuk është e qëndrueshme të mbash izolimin e njerëzve në shtëpi. Në të njëjtën kohë, nivelet e varfërisë gjithashtu nënkuptojnë se këto popullata kanë mungesë të qasjes në internet, në të cilat raste radikalizimi përmes internetit nuk është opsion (Coleman, menaxher i lartë i programeve në ICCT, 2020).

Ndërsa qeveritë i përgjigjen pandemisë me masa të rrepta për të ndaluar përhapjen e virusit, duke ndikuar në të gjitha aspektet sociale, ekonomike dhe edukative të jetës njerëzore, mund të shohim një rënie të sigurisë njerëzore (Rosand, Koser, & Schumicky-Logan, 2020). Me rritjen e masave qeveritare, shkaktimin e izolimit shoqëror dhe efektet anësore psikologjike përcjellëse (ankthi, depresioni) përveç humbjes së vendeve të punës dhe qasjes në arsim, rrezikohen edhe ndjenja e qëllimit në jetë, identiteti dhe aftësia për të qenë fleksibil, duke e vendosur sigurinë e shoqërisë, apo "aftësinë e një shoqërie për të qëndruar në karakterin e saj thelbësor në kushte të ndryshueshme dhe kërcënime të mundshme ose aktuale" (Buzan & Weaver, 1997) në rrezik të madh, i cili si rezultat e vë në rrezik sigurinë kombëtare. Shumica e njerëzve shohin veten në situatë të pasigurt ekonomike, e cila ka të ngjarë të përkeqësohet për shkak të krizës. Përderisa disa tashmë kanë humbur punën, të tjerë kanë frikë nga mundësia e humbjes së punës pasi të lehtësohen masat e bllokimit. Kjo ka çuar në rritjen e niveleve të pasigurisë, stresit dhe zemërimit; pabarazi në rritje dhe thellim të çarjeve shoqërore. Për më tepër, javë të tëra izolimi mund të rezultojnë në ndjenjë të rritur izolimi dhe cenueshmërie për ata që jetojnë vetëm. E gjithë kjo, krijon tokë pjellore për rekrutuesit ekstremistë (Unioni Publik i Kërkimeve Rajonale, 2020).

Një pasojë e paqëllimtë, por e rrezikshme e përkeqësuar nga pandemia është ndikimi që ajo ka në sigurinë njerëzore në të gjithë botën, veçanërisht sigurinë ekonomike (sigurinë në punë), sigurinë ushqimore, sigurinë e komunitetit dhe veçanërisht sigurinë shëndetësore (aftësia

për të ofruar shërbime adekuate të kujdesit shëndetësor). Pandemia e COVID-19 vetëm se po ekspozon edhe më shumë pabarazitë tashmë ekzistuese në të gjitha fushat e sigurisë njerëzore dhe veçanërisht kujdesin shëndetësor. Kjo pandemi nuk po ekspozon vetëm aftësinë e secilit shtet për t'iu përgjigjur një kërcënimi të sigurisë kombëtare, në këtë rast një pandemie, duke testuar aparatin e saj të përgjigjes apo mungesës së përgjigjes, por po ekspozon edhe nivelin e prioritizimit të sistemit të kujdesit shëndetësor që shtetet mbajnë në axhendat e tyre kombëtare, nivelin e investimeve në kujdesin shëndetësor publik, cilësinë e kujdesit shëndetësor si dhe aftësinë e një shteti për të përmbushur nevojat e kujdesit shëndetësor për qytetarët e vet. Për më tepër, pandemia gjithashtu po teston të njëjtat fusha në nivel global dhe përgjigjen e organizatave ndërkombëtare, të cilat duket se nuk kanë një qasje të integruar për të adresuar sfidat e paraqitura nga COVID-19. Fatkeqësisht, ata që vuajnë më shumë tani janë të njëjtët njerëz që tashmë kanë vuajtur nga pabarazia dhe mungesa e qasjes në kujdesin cilësor shëndetësor. Siç pretendon Drejtori i Analizave për Medecins Sans Frontieres "Unë shpresoj që COVID-19 jo vetëm që na mëson të lajmë duart, por i bën qeveritë të kuptojnë se kujdesi shëndetësor duhet të jetë për të gjithë" (Whittall, 2020).

Shumë njerëz kanë humbur punën ose kanë frikë se do ta humbasin së shpejti, pasi situata ekonomike pritet të përkeqësohet për shkak të masave të marra gjatë pandemisë. Ajo që pason është ndjenja masive e pasigurisë, pakënaqësia e rritur ndaj autoriteteve qeveritare dhe rritja e pabarazisë, e të gjitha këto çojnë në nivel shumë më të lartë të cenueshmërisë së grupeve dhe komuniteteve të njerëzve të caktuar ndaj radikalizimit dhe ideologjive dhe fraksioneve ekstremiste (Unioni Rajonal i Kërkimeve Publike, 2020).

Masat e rënda kufizuese të qeverisë po e rëndojnë edhe më tej sfidën e radikalizimit, pasi këto masa kufizuese po pengojnë ekonominë e për këtë arsye, edhe çdo aspekt të sigurisë njerëzore të çdo individi, duke zgjeruar hendekun tashmë ekzistues të pabarazisë dhe duke rritur ankesat strukturore (Coleman, Manaxher i Lartë i Programit në ICCT, 2020), duke i bërë ata edhe më të cenueshëm, pasi nevojat e tyre themelore të sigurisë njerëzore nuk iu plotësohen. Si pasojë, besimi në autoritetet qeveritare po tkurret, duke krijuar më shumë hapësirë për ndërhyrje joqeveritare, madje edhe grupe terroriste, që shfaqen për të zëvendësuar shërbimet shtetërore.

2. Ndikimi dhe intensiteti i ideologjive ekstremiste në komunitetet e ndjeshme

Ekziston një rrezik i madh i paraqitur nga pandemia e COVID-19 për sigurinë sociale dhe kohezionin shoqëror që shkon së bashku me të. Bllokimet dhe rritja e ndikimit social kanë rritur mundësitë që grupet ekstremiste të trillojnë dhe përhapin propagandën rreth virusit, duke fajësuar grupet e interesit për axhendat e tyre. Në përgjithësi, ekziston një rritje e dukshme e ekstremizmit të krahut të djathtë, si dhe i organizatave ekstremiste dhe terroriste që përdorin këtë kohë për të shtyrë më tej propagandën e tyre (madje edhe përmes kompleteve për pandeminë).

Ekstremistët e krahut të djathtë kanë kapitalizuar pandeminë, për të çuar përpara axhendat e tyre dhe përhapur propagandën, duke bërë një kolaps të kohezionit shoqëror (Rosand, Koser, & Schumicky-Logan, 2020). Grupe si Lëvizja e Rezistencës Nordike, Hundred-Handers tashmë po përhapin gjuhën e urrejtjes, po bëjnë propagandë ksenofobike, si dhe po krijojnë përpjekje për të rekrutuar mbështetës të rinj (Unioni Publik i Kërkimeve Rajonale, 2020). Organizatat ekstremiste të krahut të djathtë si supremacistët e bardhë dhe neo-nazistët po ashpërojnë gjuhën e urrejtjes dhe shpërndajnë axhendat e tyre, duke filluar nga thirrjet që të infektuarit me COVID-19 të përhapin sëmundjen, deri tek zbatimi i ligjit dhe komunitetet pakicë. Përpjekjet e këtyre organizatave ekstremiste të krahut të djathtë po dëshmojnë të jenë vdekjeprurëse pasi ato po çojnë në komplete reale dhe sulme terroriste (Khalil, 2020). Pandemia qartas ka acaruar grupet ekstremiste të ekstremit të djathtë për të çuar më tej axhendat e tyre izolacioniste, ksenofobike, raciste dhe kundër të huajve, kundër emigracionit, duke fajësuar grupet e pakicave për përhapjen e sëmundjes. Kjo prirje, vetëm sa ushqen më shumë marginalizimin në mesin e komuniteteve pakicë, duke rritur cenueshmërinë e tyre dhe duke i bërë ata më të prirur për radikalizmin islamist. Në nivel global, pandemia ka nxitur edhe teori konspirative në lidhje me burimin e virusit, apo edhe se sa është real, duke dëmtuar përpjekjet kombëtare për të zbatuar masa për të ndaluar përhapjen (Unioni Rajonal i Kërkimeve Publike, 2020). Sidoqoftë, ekziston shqetësimi në rritje, se shfaqja e COVID-19 mund të çojë në ringjalljen e bioterrorizmit dhe organizatave terroriste që përdorin armë biologjike (Universiteti Cranfield, 2020; Zúcalová, 2020).

Zonat dhe vendet specifike, në Afrikë dhe Lindjen e Mesme duket se janë në rrezik më të lartë, pasi prania ndërkombëtare dhe fondet e huaja janë zvogëluar dhe ridestinuuar në vendet prej nga vijnë ato fonde, për shkak të pandemisë, duke ulur sigurinë njerëzore dhe sigurinë kombëtare, si dhe stabilitetin e brendshëm dhe ofrimin e mundësive për grupe terroriste që të përfitojnë nga situata. Shembull i një rasti të tillë është Franca, e cila i tërhoqi trupat e saj nga Iraku nga shqetësimet për kapacitetet e saj [të pamjaftueshme] për t'iu përgjigjur pandemisë në Francë (The Associated Press, 2020). Efektet e pafavorshme që vijnë nga tërheqja e trupave ushtarake nga zonat e misionit, janë nga të buta në të rënda për zonat dhe vendet përkatëse, por edhe për BE-në, pasi refugjatët dhe azilkërkuesit do të rriten (Unioni Rajonal i Kërkimeve Publike, 2020).

Përderisa pandemia është përhapur në tërë globin, përtej ndikimit që ka pasur në qeveri dhe reagimit të qeverive ndaj saj, ajo ka luajtur rol të rëndësishëm edhe në tërheqjen e vëmendjes së grupeve terroriste, të cilat e kanë përdorur këtë si një mundësi për të shtyer axhendat e tyre. Al Kaida dhe ISIS kanë bërë deklarata publike në lidhje me pandeminë, duke e përdorur atë për të lartësuar pikëpamjet e tyre mbi Islamin, si dhe duke përdorur situatën për të fajësuar Perëndimin dhe vlerat e tij, si dhe "shtypjen e muslimanëve". Ata kanë bërë thirrje publike për konvertim në Islam, si dhe u kanë bërë thirrje pasuesve të tyre që të përdorin pandeminë dhe tensionimet në institucionet e sigurimit të shtetit, si mundësi për të bërë xhihad dhe për të kryer sulme terroriste, globalisht (Joscelyn, 2020; Coleman, Ndikimi i koronavirusit në terrorizmin në Sahel, 2020).

Grupet terroriste janë duke shfrytëzuar paqëndrueshmërinë globale dhe kapacitetet e mbingarkuara të shteteve për t'iu përgjigjur pandemisë, si mundësi për të lulëzuar. Kjo duket qartë kur shikojmë raste specifike, globalisht, si Saheli perëndimor, ku mungesa e kapaciteteve qeveritare për të adresuar nevojat e kujdesit shëndetësor përveç nevojave të tjera themelore të sigurisë njerëzore, po krijon kërcënim të madh për stabilitetin e vendeve në këtë rajon, si: Mali, Burkina Faso dhe Nigeria. Derisa stabiliteti po bëhet më i brishtë dhe kapacitetet shtetërore për të përmbushur nevojat e sigurisë njerëzore në këtë rajon, si: siguria ushqimore, siguria shëndetësore dhe siguria ekonomike, janë të pakta, grupet terroriste që veprojnë në atë zonë po shfrytëzojnë situatën në avantazh të tyre. Dega e Al Kaidës, Jama'at Nasr al-Islam ual Muslimin

(JNIM), dhe dega e Shtetit Islamik, Shteti Islamik në Saharanë e Madhe (ISGS), po shfrytëzojnë kapacitetet e pakta të qeverisë mbi sigurinë, si dhe kapacitetet për t'iu përgjigjur nevojës së komunitetit për siguri njerëzore në fushat e kujdesit shëndetësor, sigurimit të ushqimit dhe sigurisë ekonomike, për të forcuar mbështetjen për axhendat e tyre dhe për të lansuar sulme terroriste në rajon. Numri i sulmeve si dhe vdekshmëria nga sulme të tilla në Sahilin perëndimor, është rritur në mënyrë eksponenciale gjatë vitit të kaluar. Për ta bërë problemin edhe më të rëndë, organizatat që tashmë mbështesin përpjekjet për parandalimin dhe kontrollin e ekstremizmit të dhunshëm në këto zona, tashmë mund të fillojnë të zhvendosin kapacitetet në vendet e tyre, duke zgjeruar ndjeshmërinë e këtyre komuniteteve, si dhe duke krijuar mundësi të reja për ndikim dhe rekrutim nga grupet terroriste (Coleman, Ndikimi i Coronavirus në Terrorizmin në Sahel, 2020).

3. Ndikimi i COVID-19 në përpjekjet e organizatave të shoqërisë civile në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm

Për shkak të pandemisë COVID-19, prioritetet qeveritare në çështjet që adresojnë kërcënimet madhore për sigurinë kombëtare, janë rimodeluar për të përfshirë luftimin e përhapjes së COVID-19, në krye të listave të vlerësimit të rreziqeve. Kjo ka nënkuptuar që fondet qeveritare janë rialokuar drejt luftimit të virusit, dhe për këtë arsye, edhe fondet e organizatave ndërkombëtare, përfshirë devijimin e fondeve për parandalim dhe kontroll të ekstremizmit të dhunshëm, në drejtim të luftimit të pandemisë. Kjo ka implikime serioze për aktivitetet e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, të cilat në nivel shtetëror institucional ose në nivel të shoqërisë civile / OJQ-ve, duhet të tkurren ose të mbyllen plotësisht, përpara se të mposhtin një kërcënim tjetër serioz për sigurinë kombëtare, ose të krijojnë mekanizma lokale të vetëqëndrueshëm për ta bërë këtë (Rosand, Koser, & Schumicky-Logan, 2020).

Bllokimet e shteteve gjithashtu kanë ulur ndjeshëm nivelin e aktiviteteve parandaluese të ekstremizmit të dhunshëm nga organizatat e shoqërisë civile, duke lënë grupe tashmë të marginalizuara dhe të cenueshme në mëshirën e grupeve radikale dhe ekstremiste, që janë të gatshme të përdorin boshllëkun për të përhapur doktrinën e tyre, madje edhe përmes zëvendësimit të shërbimeve shtetërore. Në të njëjtën kohë, vendet po merren me kthimin e

luftëtarëve të huaj dhe familjeve të tyre, diçka e mbajtur lart në axhendën e BE-së, por gjithashtu një çështje shumë kontraverse, në aspektin politik, por edhe atë të kapaciteteve. Përkundër thirrjes së ekspertëve dhe organizatave ndërkombëtare, për të trajtuar në mënyrë adekuate dhe të shpejtë riatdhësimin e luftëtarëve të huaj, në mënyrë që të parandalohen kërcënime të mëtejshme të sigurisë për shtetet individuale, por edhe BE-në, BE dhe të gjitha qeveritë evropiane nuk po e trajtojnë këtë çështje me seriozitetin e duhur (Unioni Publik i Kërkimeve Rajonale, 2020). Për më tepër, ekziston frika, që nëse COVID-19 përhapet nëpër kampe refugjatësh si Al Hol ose Al Roj në Sirinë Verilindore, ku mbahen familjet e të arrestuarve nga ISIS, kjo vetëm sa do ta përkeqësonte më tej çështjen e radikalizmit. Megjithatë, kjo tashmë mund të bëhet nga kushtet jashtëzakonisht të dobëta të jetesës që mund t'i radikalizojnë ata më tej dhe me mundësinë që të udhëtojnë në Evropë, duke paraqitur një kërcënim për cilindo destinacion ku ndodhen (Grupi Ndërkombëtar i Krizave, 2020).

Për më tepër, ekziston frika, që nëse COVID-19 përhapet nëpër kampe refugjatësh si Al Hol ose Al Roj në Sirinë Verilindore, ku mbahen familjet e të arrestuarve nga ISIS, kjo vetëm sa do ta përkeqësojë më tej çështjen e radikalizmit. Megjithatë, kjo tashmë mund të ndodhë për shkak të kushteve jashtëzakonisht të dobëta të jetesës që mund t'i radikalizojnë ata edhe më tej, e të cilët mund të udhëtojnë në Evropë, duke paraqitur kërcënim për cilindo destinacion (Grupi Ndërkombëtar i Krizave, 2020).

Shmangia e fondeve të huaja nga aktivitetet e lidhura me parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm në mbështetje të COVID-19 është një çështje tjetër serioze, duke kufizuar burimet në dispozicion të organizatave të shoqërisë civile për të vazhduar përpjekjet e nevojshme parandaluese të ekstremizmit të dhunshëm. OKB, e cila ka ndaluar shumicën e aktiviteteve të planifikuara, do të rishikojë Strategjinë e saj globale kundër terrorizmit deri në qershor të vitit 2020, për të siguruar që objektivat që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut dhe shkaqet burimore nuk vuajnë si pasojë e përqendrimit mbizotërues në dy objektivat e para që merren me luftimin e terrorizmit dhe kapacitetet për ta bërë këtë (Street & Rogers, 2020). Prandaj, rishikimi i strategjisë kërkon gjithashtu që çështje të caktuara si: sigurimi i mbikëqyrjes së të drejtave të njeriut për përpjekjet kundër terrorizmit, sigurimi që të gjitha shtetet kanë mundësi të barabarta për të kontribuar dhe për të marrë pjesë, si dhe sigurimi i përpjekjeve kundër terrorizmit gjatë

COVID-19, nuk kontribuojnë në rritjen e mosbesimit në institucionet qeveritare, dhe se shoqëria civile ka një zë të garantuar dhe qasje në resurse (Street & Rogers, 2020).

Më 28 Janar 2018, një numër i organizatave të shoqërisë civile nga fusha e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm i shkruan një letër Sekretarit të Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuara, për t'i ofruar këshilla dhe sugjerime të bazuara në përvojë për përcaktimin e prioritetëve të OKB-së në Zyrën Kundër Terrorizmit (ZKT), në përpjekjet për të përmirësuar qasjen e OKB-së në zvogëlimin e kërcënimeve globale ekstremiste të dhunshme dhe terroriste. Fokusi i rekomandimeve ishte të përqendrohej në pronësinë shtetërore dhe lokale, një qasje tërë-shoqërore, dhe zgjidhje të përshtatura për vendin, si dhe qëndrueshmërinë, të drejtat e njeriut dhe një qasje të integruar midis akterëve ndërkombëtarë, qeverive dhe akterëve lokalë/komuniteteve, në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm. Sa i përket asaj se çfarë ndikimi do të ketë kjo në adresimin e ridestinimit të fondeve, çështjet e financimit dhe sfidave tjera me të cilat përballen OJQ-të që mbajnë peshën e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm në terren, mbetet për t'u parë. Megjithatë, për të shmangur gabimet në hapat e ardhshëm, është e domosdoshme të kemi një kuptim të qartë nga donatorët ndërkombëtarë për efektet negative afatgjata në sigurinë njerëzore dhe kombëtare, nga shkurtimi i aktiviteteve të organizatave të shoqërisë civile dhe zvogëlimi i fondeve për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm.

4. Përpjekjet qeveritare parandaluese dhe kontrolluese të ekstremizmit të dhunshëm

Në nivel global, policimi në komunitet ka dalë të jetë sfidë gjatë pandemisë, një prirje e zakonshme në përpjekjet qeveritare për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm. Policimi në komunitet po demonstroi një sfidë nën kufizimet e ashpra të bllokimeve, duke penguar efektet që ka në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm. Boshllëqet e ndjeshme po rishfaqen midis shumë komuniteteve, pasi prania e zbatimit të ligjit të shtetit bëhet gjithnjë e më pak në lidhje me policimin në komunitet, e më shumë rreth zbatimit të masave shtetërore kundër COVID-19. Ky boshllëk, i kombinuar me një mosbesim gjithnjë në rritje të popullit në suksesin e përpjekjeve të qeverisë për të ndaluar përhapjen e COVID-19 po dëshmon se është një mundësi që akterë të

tjerë ta plotësojnë këtë rol, qofshin ato fraksione radikale ose ekstremiste (Rosand, Koser , & Schumicky-Logan, 2020).

Në nivel global, ekziston një model tjetër shqetësues që ka pllakosur vendet në luftën e tyre ndaj pandemisë COVID-19, dhe kjo është humbja e besimit në institucionet publike (Rosand, Koser, & Schumicky-Logan, 2020). Ndërsa qeveritë nuk po arrijnë t'i përgjigjen në mënyrë adekuate pandemisë globale, e institucionet shëndetësore nuk po arrijnë të përmbushin fluksin e miliona infeksioneve dhe vdekjen e mbi treqind e pesëdhjetë mijë pacientëve (Our World in Data, 2020), njerëzit janë duke humbur besimin masovikisht në aftësinë e institucioneve qeveritare për të adresuar nevojat e tyre të kujdesit shëndetësor. Kjo humbje e besimit është një goditje e madhe në përpjekjet e mëparshme për të ndërtuar besimin, si mënyrë për të kapërcyer hendekun që është përdorur në mënyrë aq efektive nga grupet radikale dhe terroriste.

Qeveritë e kanë zhvendosur përqendrimin nga aktivitetet e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, një gabim i cili po çon në një proces të ndërprerë të luftimit të këtij kërcënimi të sigurisë, duke krijuar një boshllëk të qëllimshëm për t'u përdorur nga grupet radikale dhe ekstremiste.

Analizë

Parandalimi i ekstremizmit të dhunshëm gjatë COVID-19: rasti i Kosovës

Që nga 12 Marsi, Qeveria e Republikës së Kosovës filloi të aplikojë masa të kufizimit duke marrë parasysh situatën me pandeminë COVID-19. Masat filluan me kufizime më të lehta në ngjarje dhe mbledhje publike, dhe kryesisht me mbyllje të shkollave, por meqë situata u përkeqësua dhe rastet e infeksioneve filluan të rriten, masat e qeverisë u bënë më të rënda. Përveç mbylljes së të gjitha shkollave, qeveria mbylli të gjitha bizneset përveç atyre thelbësore, pezulloi të gjithë transportin publik, anuloi të gjitha ngjarjet publike dhe kufizoi lirinë e lëvizjes, duke zbatuar orë policore në nivel kombëtar. Kufijtë e vendit u mbyllën, dhe vendi ishte në gjendje mbylljeje (OECD, 2020).

Republika e Kosovës, si shumë vende tjera të botës, është dashur të përballet me kërcënimin që radikalizmi dhe ekstremizmi i dhunshëm paraqesin për qytetarët dhe për sigurinë kombëtare, një kërcënim që është akoma i pranishëm. Megjithatë, si shumë vende, gjatë betejës ekzistuese kundër përhapjes së COVID-19, Kosova gjithashtu po përpiqet të ndalojë ndikimin negativ të kësaj gjendjeje emergjente në përpjekjet e saj për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, sado që nevoja për përmirësim mund të ketë qenë tashmë prezente. Për më tepër, Kosova vuan edhe nga problemi i saj kronik i paqëndrueshmërisë politike dhe ndryshimeve të qeverisë, duke e bërë praktikisht të pamundur ruajtjen e kujtesës institucionale dhe vazhdimësinë e nevojshme për të parandaluar dhe luftuar siç duhet radikalizmin dhe ekstremizmin e dhunshëm.

COVID-19 dhe përpjekjet e Qeverisë së Republikës së Kosovë për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm

Republika e Kosovës është përballur me radikalizimin dhe ekstremizmin e dhunshëm si sfida të sigurisë kombëtare për vite me radhë, por ka pasur zona specifike të identifikuara si më të ndjeshme ndaj ekstremizmit të dhunshëm. Komunitet afër kufirit maqedonas, si Kaçaniku, Hani i Elezit, Vitia, Gjilani por edhe Mitrovica, janë konsideruar më të ndjeshme, duke marrë parasysh nivelet më të larta të rekrutimit dhe mobilizimit (mbi 1/3 e rekrutëve në luftëra nga Kosova).

Radikalizmi, rekrutimi dhe përpjekjet për mobilizim, të financuara nga rrjeti tashmë ekzistues ekstremist i huaj, janë mbuluar me disa përpjekje institucionale lokale që do t'i ndalonin këto, siç është Strategjia Kombëtare për Parandalimin e Ekstremizmit të Dhunshëm dhe Radikalizmit, që Çon në Terrorizëm (SKPEDhRÇT) (Zyra e Kryeministri, 2015) dhe plani i tij i mëpasshëm i zbatimit, si dhe strategjitë e ministrive të linjës. Megjithatë, Strategjia në fjalë ka pasur kufizime, pasi u hartua me urgjencë, në përgjigje të raportit të Departamentit të Shtetit të ShBA-ve për shkallën alarmante të rekrutëve të huaj në Kosovë, që solli në vëmendjen e Qeverisë së Republikës së Kosovës seriozitetin e radikalizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm si kërcënim për sigurinë kombëtare si dhe sigurinë shoqërore (Departamenti Amerikan i Shtetit, 2014). Strategjia u sfidua nga mungesa e kuptimit të plotë të natyrës së radikalizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm si kërcënim i ri për Republikën e Kosovës, si dhe shkaqet kryesore, që janë specifike për kontekstin e Kosovës, duke bërë që të mungojë një qasje kuptimplote, e integruar, për të gjithë vendin për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm. Kjo ka lejuar efikasitet të kufizuar në zbatimin e saj dhe mungesë të përpjekjeve të koordinuara mirëfilli midis të gjithë akterëve në këtë fushë, qofshin ata shtetëror apo shoqëri civile, vendorë apo ndërkombëtarë. Shtoni kësaj ashpërsinë e paqëndrueshmërisë politike dhe keni Republikën e Kosovës e cila po përballet me dy kërcënime kryesore për qytetarët e saj dhe sigurinë kombëtare, COVID-19 dhe kërcënimet që përbën ekstremizmi i dhunshëm, pa sigurimin e një sistemi mirëfunksional të menaxhimit të urgjencave, të një qeverie të qëndrueshme, ose të qasjes së integruar për adresimin e kërcënimeve të sigurisë kombëtare.

Që nga efektet e para të pandemisë COVID-19 në Republikën e Kosovës dhe masat pasuese të marra për të ndaluar përhapjen, të cilat kanë shkaktuar bllokime masive dhe izolim, si dhe prezencë më të lartë në internet, masa këto që janë dëshmuar se rrisin ndjeshmërinë e komuniteteve ndaj axhendave radikale dhe ekstremiste, ka pak informacione të njohura institucionale për gjendjen e komuniteteve të cënueshme në Republikën e Kosovës, duke marrë parasysh këtë kontekst të ri. Ndërsa masat shtrënguese shtetërore për të ndaluar përhapjen e COVID-19 ndaluan aktivitetet e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, reformat e qeverisë vetëm sa e përkeqësuan këtë boshllëk. Qeveria e re e cila u krijua, si pjesë e reformave të saj, shujti të gjitha pozitave e koordinatorëve kombëtarë, duke përfshirë pozitën e koordinatorit

kombëtar për luftimin e ekstremizmit të dhunshëm dhe terrorizmit, një pozitë e paraparë me SKPEDhRÇT-në. Ky veprim, i kombinuar me mungesën e emërimit të një këshilltari të sigurisë kombëtare, që do të përfshinte edhe portofolin e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, ka vendosur sigurinë kombëtare poshtë në listën e përparësive të qeverisë së re, veçanërisht parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, aktivitete për të cilat nuk është raportuar në mënyrë qendrore siç parashikon strategjia, që kur u krijua qeveria e re (Intervistuesi, 2020). Si rezultat, që kur u krijua qeveria e re, nuk ka pasur raportim për aktivitetet e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm as rreth institucioneve qendrore dhe atyre lokale, as organizatat ndërkombëtare dhe vendore, si dhe organizatat e shoqërisë civile, të parashikuara në SKPEDhRÇT. Përderisa pretendimi se institucionet në nivelin operacional po vazhdojnë të kryejnë veprimtari kundër terrorizmit është një supozim i drejtë, si Ministria e Punëve të Brendshme dhe Policia e Kosovës, ashtu edhe Agjencia e Inteligjencës e Kosovës, nuk ka asnjë indikacion se trendet e mëparshme të radikalizimit dhe mobilizimit kanë pushuar së ekzistuari në Republikën e Kosovës.

Për më tepër, flitet për një vlerësim të SKPEDhRÇT-së për vitet 2015-2020, një proces i bërë bashkërisht nga Zyra e Koordinatorit Kombëtar për luftimin e ekstremizmit të dhunshëm dhe terrorizmit dhe IOM në janar 2020, por një raport i tillë, nëse nuk është i klasifikuar, nuk është bërë kurrë publik. Kjo lë shumë të panjohura rreth procesit të parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm gjatë këtyre pesë viteve të fundit dhe ngec aftësinë e shtetit, organizatave të shoqërisë civile, si dhe komuniteteve, që të jenë në gjendje të ecin përpara me hapa konkret, të mirë-koordinuar dhe gjithëpërfshirës.

COVID-19 konteksti komunitar në Republikën e Kosovës: ndjeshmëritë komunitare dhe ndikimi i axhendave ekstremiste

Që nga fillimi i problemit me radikalizmin dhe ekstremizmin e dhunshëm, rrjetet ekstremiste lëshuan rrënjë në të gjithë Kosovën, veçanërisht në pjesët jugore dhe veri-perëndimore të Kosovës, duke përhapur Islamin ultra-konservator të përzier me një axhendë politike, përmes imamëve ose të diplomuarve nga studimet në institucionet fetare të Lindjes së Mesme, të cilët fillimisht u përqendruan në radikalizim, rekrutim dhe mobilizim. Ndërsa intensiteti i luftës siriane ndryshoi dhe aksesit i përgjithshëm në zonën e konfliktit u ul, u ulën

edhe axhendat e këtyre rrjeteve ekstremiste. Përderisa atëherë, thirrjet e Al Kaidës dhe ISIS-it ishin që t'iu bashkoheshin të tjerëve në luftën kundër "heretikëve", tani ka një zhvendosje publike, veçanërisht në dritën e kushteve të shkaktuara nga pandemia, ku ata po indoktrinojnë ndjekës të rinj përmes burimit në internet dhe duke u bërë thirrje ndjekësve të tyre të bëjnë një sulm terrorist të sulmuar në vendet e tyre të origjinës. Deri në çfarë mase janë përhapur këto përpjekje në Republikën e Kosovës dhe çfarë ndikimi kanë ato në komunitete tashmë të ndjeshme nga këto fraksione, në rrethanat e tanishme është e vështirë të saktësohet. Kjo është veçanërisht e vështirë në një vend si Republika e Kosovës, ku mbledhja e të dhënave për një numër indikatorësh të rëndësishëm, siç është koha e kaluar në internet dhe sjelljet në përdorimin e internetit është e pamundur. Aktualisht, Policia e Kosovës ka aftësi për të monitoruar rrjetin e errët (dark net), informacionet e klasifikuara. Megjithatë, Republika e Kosovës ka mungesë të një instituti ose platforme që do të mblidhte dhe analizonte të dhënat kryesore të internetit, pavarësisht ekzistencës së Autoritetit Rregullator të Komunikimeve Elektronike dhe Postare (ARrKEP). Siç është tani, Kosovës i mungon aftësia për të ofruar analiza të të dhënave publike në internet që tregojnë dhe krahasojnë përdorimin e internetit, para dhe pas COVID-19, si dhe informacione të tjera të rëndësishme në këtë drejtim, si grupmoshat, gjinia, dhe temat me interes.

Sidoqoftë, sipas një analize të *The New York Times*, rreth izolimit gjatë pandemisë, njerëzit në përgjithësi kanë rritur praninë e tyre në internet, veçanërisht në aplikacionet që lejojnë punën në distancë dhe komunikimin me video. Sipas Statista (Clement, 2020), pandemia dhe izolimi i saj i mëposhëm po ka një efekt të madh në sjelljen e konsumatorit në të gjithë botën. Lidhur me ndikimin e pandemisë në trafikun global në internet, Statista raporton "Në javën që përfundon më 19 Prill, trafiku në internet në 20 industri të ndryshme u rrit me 25.4 përqind në krahasim me periudhën e referencës, në Janar dhe Shkurt 2020. Transaksionet në internet u rritën me 42.8 përqind krahasuar me periudha e indeksit" (Clement, 2020). Prandaj, është një supozim i sigurt, madje edhe për rastin e Republikës së Kosovës, se mund të ndërliiden: izolimi i shkaktuar nga karantinat e COVID-19, rritja e sasisë së kohës në dispozicion për të qenë në internet dhe axhenda e ndryshueshme, por intensive e rrjeteve radikale dhe ekstremiste me bazë në internet. Kjo mundësi nënkupton një rrezik serioz për komunitatet dhe komunitetet e Republikës së Kosovës,

tashmë më të ndjeshme nga këto ndikime; qoftë për shkak të pengesave serioze në plotësimin e nevojave të tyre njerëzore të sigurisë, qoftë për shkak të ndikimit të mëparshëm, ndikimit të vazhdueshëm nga rekrutët e kthyer dhe familjeve të tyre, ose një kombinim i të gjithave.

Përpjekjet e organizatave të shoqërisë civile në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm

Sipas Komisionit Evropian, do të ketë një riorientim të fondeve të BE-së për të siguruar që: "fondet do të tërhiqen nga programet që nuk mund të zbatohen siç janë planifikuar për shkak të pandemisë. Programet vitale që ofrojnë shërbime themelore siç janë shëndetësia, siguria ushqimore, ushqimi, uji dhe kanalizimet dhe arsimit mund të vazhdojnë të funksionojnë dhe do të zgjerohen sa më shumë që të jetë e mundur për të adresuar specifikisht koronavirusin" që përbën një ndryshim të madh në financimin e qeverive dhe organizatave të shoqërisë civile, me fokus te masat anti COVID-19 (Komisioni Evropian, 2020). Kjo nënkupton që modeli i vërejtur tashmë në pjesën tjetër të botës në financimin e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, me ridestinimin në nevojat e brendshme dhe masat për të ndaluar përhapjen e COVID-19, po bëhet realitet edhe për Ballkanin Perëndimor në përgjithësi, e Republikën e Kosovës në veçanti.

KE ka dhënë tashmë 5 milion Euro për nevojat Kosovës për COVID-19 në pajisje të kujdesit shëndetësor (pajisje laboratorike dhe pajisje mbrojtëse, respiratorë, ambulanca dhe shtretër spitalorë). Një total prej 374 milion euro janë ri-alokuar nga KE, për vendet e Ballkanit Perëndimor, për të lehtësuar ndikimin e pandemisë, nga të cilat, 63 milion Euro janë vetëm për Republikën e Kosovës. Megjithatë, nuk janë përmendur organizatat e shoqërisë civile dhe fondet e drejtuara për çështjet e qëndrueshmërisë së tyre apo të aktiviteteve të tyre parësore. Kjo prirje nga organizatat dhe donatorët kryesorë ndërkombëtarë, do të thotë që për organizatat në Kosovë, aktivitetet parësore të të cilave janë të lidhura me parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, nuk u sigurohet qëndrueshmëria e as vazhdimësia në të ardhmen, për të ndërtuar qëndrueshmërinë e komunitetit dhe mekanizmat për t'u marrë në mënyrë gjithëpërfshirëse me kërcënimet e radikalizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Kjo do të thotë që komunat që janë më të rrezikuara, rrezikojnë të bëhen edhe më të ndjeshme. Sipas Shtunit (Shtuni, 2016), "Pritjet e frustruara, roli në rritje i Islamit politik, si pjesë thelbësore e identitetit në disa qarqe shoqërore,

dhe dinamika e grupeve duket se janë shtytësit e radikalizmit, rekrutimit dhe mobilizimit në Kosovë". Kështu, zhvendosja e përqendrimit të qeverisë, përqendrimi i donatorëve të huaj dhe veçanërisht aktivitetet e organizatave lokale të shoqërisë civile për çështje që lidhen me pandeminë, në kurriz të përpjekjeve dhe financimit të parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, i lënë komunitetet e cenueshme në forcat vetanake. Kjo do të thotë, komunitetet e cenueshme përballen me një situatë të re me rekrutët e kthyer dhe familjet e tyre, me mungesë të një strategjie kombëtare për riintegrim dhe rehabilitim, me ulje të mbështetjes së organizatave të shoqërisë civile, izolim, ekspozim ndaj ndikimeve ekstremiste në internet dhe krizë madhore politike, që çojnë në polarizim të mëtejshëm, vetëm duke nxitur edhe më tej pritjet e tyre fillestare të zhgënjimit dhe të krizës së identitetit. Hapja e thirrjes për propozime për vitin 2020 nga ana e BE-së të përqendruar në shumë fusha në nevojë, por pasi asnjëra nuk ndërlidhet me komponentën e sigurisë së parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, është një shenjë se ridestinimi i fondeve tashmë ka filluar të ndodhë.

Diskutim dhe kufizimet

Disa nga sfidat kryesore për Republikën e Kosovës tani, kanë të bëjnë me adresimin e roleve dhe kapaciteteve të të gjithë akterëve, në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm. Ndërsa ecën përpara, Republika e Kosovës duhet të jetë e kujdesshme që të mos i injorojë kërcënimet e tjera të sigurisë njerëzore dhe kombëtare, përderisa shfaqen të reja si pandemia COVID-19. Historia ka vërtetuar se të menduarit afatshkurtër në nivelin e politikave ka pasojë të mëdha në planin afatgjatë. Prandaj, sfida kryesore e Republikës së Kosovës për momentin është të sigurojë që përparësitë e saj kombëtare të sigurisë të jenë identifikuar saktë dhe/ ose përditësuar dhe priorizuar, bazuar në një vlerësim të përditësuar të kërcënimit të sigurisë kombëtare dhe kontekstit rajonal dhe global, për të siguruar që aftësitë njerëzore, teknike dhe financiare janë ndërtuar ose caktuar në mënyrë të duhur. Aktualisht, Republika e Kosovës është pa një strategji kombëtare që adreson parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, pasi afati i fundit i strategjisë së kaluar përfundoi këtë vit. Republika e Kosovës nuk ka një raport publik mbi mësimet e nxjerra nga 5 vitet e strategjisë së parë, as një draft vijues, si dhe i mungon akoma një këshilltar i sigurisë kombëtare ose një koordinator kombëtar që do të mbikëqyrë përpjekjet e

shtetit në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, në koordinim me të gjithë akterët, përfshirë organizatat e shoqërisë civile. Përveç kësaj, Republika e Kosovës nuk ka një strategji të përditësuar të sigurisë kombëtare, përkundër Rishikimit Strategjik të Sektorit të Sigurisë (RSSS) të viteve 2012-2014, as nuk ka një RSSS më të re, ose një plan kombëtar të riintegritimit dhe rehabilitimit. Mungesa e prioriteteve të qarta të politikave për çështjet e sigurisë kombëtare, dokumenteve strategjike dhe kapaciteteve njerëzore, aktualisht e lë Republikën e Kosovës në errësirë sa i përket parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, në të njëjtën kohë kur Republika e Kosovës, si vende tjera anembanë botës, po merren me rritje të cenueshmërisë sociale për shkak të COVID-19 dhe izolimit të detyruar prej tij, si dhe rekrutëve të rikthyer/ riatdhesuar.

Ndërsa Republika e Kosovës përballet me pandeminë në të njëjtën kohë që ajo përballet me përshkallëzime të mundshme të sigurisë për shkak të kthimit të ish-luftëtarëve të ISIS dhe familjeve të tyre (Metodieva, 2018), mungesa e politikave të qarta, udhëzuesit strategjik dhe prioritizimit, i vendos në rrezik të gjitha aktivitetet shtetërore dhe ato të organizatave të shoqërisë civile në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, por veçanërisht aktivitetet e organizatave të shoqërisë civile, të cilat varen nga një plan kombëtar dhe financimi i donatorëve.

Ndërsa rekrutët e kthyer të ISIS-it dhe familjet e tyre ende nuk kanë qenë burim i sulmeve terroriste në vend, ata paraqesin një nivel rreziku. Sipas Metodieva (Metodieva, 2018), në vlerësimin e rrezikut duhet të merren parasysh: motivimi për të udhëtuar në zona të konfliktit, arsyet e kthimit dhe karakteristikat gjinore dhe moshore. Nga ata që janë rikthyer, disa janë ndjekur penalisht, por ka edhe raste që “janë zhdukur nga pamja e shërbimeve të sigurisë” (Metodieva, 2018), që do të thotë se përpjekjet e parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm aktualisht nuk mund të jenë në ballë të listës së çështjeve të sigurisë, për shkak të pandemisë, por ato me siguri janë shumë të rëndësishme për të siguruar sigurinë kombëtare.

Kufizimet. Kjo analizë ka pasur disa kufizime në sjelljen e të gjitha informacioneve që i konsideronte të rëndësishme për trajtimin e temës. Para së gjithash, temë janë çështje të sigurisë kombëtare dhe trajtohen informacione që kanalet zyrtare i kanë klasifikuar dhe nuk mund t'i ndajnë me publikun, duke kufizuar informacionin nga Këshilli i Sigurisë Kombëtare dhe Sekretariati i tij, si dhe Policia e Kosovës, njësia e saj kundër terrorizmit dhe Agjencia Kosovare e Intelgjencës. Për më tepër, mungesa e këshilltarit të sigurisë kombëtare në Zyrën e Kryeministrit

si dhe mungesa e një koordinatori kombëtar për luftimin me ekstremizmin e dhunshëm dhe terrorizmin e kanë lënë Republikën e Kosovës në një terr informativ.

Së dyti, Kosova ende nuk ka të dhëna të disponueshme në ndonjë bazë të dhënash analitike në internet, për të qenë në gjendje të trajtojë numrat e saktë të përdoruesve në internet, përfshirë grupmoshat, kategoritë dhe temat. Kjo kufizon saktësinë që mund të parashikojë ndikimi i masave COVID-19 në komunitetet e cënueshme sa i përket pranisë së tyre në internet.

Së treti, Qeveria e fundit e Republikës së Kosovës, që nga fillimi i pandemisë, nuk ka marrë asnjë masë për të shqyrtuar ndikimin në përpjekjet dhe aktivitetet qendrore dhe lokale në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, e as implikimet e tyre.

Përfundime dhe rekomandime

Që nga pavarësia e saj, Republika e Kosovës ka qenë e kapluar nga paqëndrueshmëria politike, një pengesë serioze në aftësinë e Republikës së Kosovës për të stabilizuar institucionet e saj deri në pikën ku komunikimi, bashkëpunimi dhe koordinimi i duhur do të mund të ndodhin në dobi të përparësive strategjike të Republikës së Kosovës. Sa i përket prioriteteve strategjike, Republikës së Kosovës ende i mungon rrjedha e duhur e proceseve dhe mekanizmave për të siguruar që prioritetet e saj strategjike jo vetëm që vijnë nga vlerësime të hollësishme të bazuara në nevoja, por edhe përcjellen nga zbatimi i realizueshëm, monitorimi dhe raportimi, në mënyrë që të lejohet përparim i qëndrueshëm. Kjo ka ndodhur veçanërisht me sektorin e sigurisë, ku aftësitë e Republikës së Kosovës janë testuar disa herë viteve të fundit, në mënyrën se si e trajtoi ekstremizmin e dhunshëm si një kërcënim për sigurinë kombëtare, por edhe kohët e fundit në aftësinë e tij për të trajtuar një pandemi. Sfidat para-ekzistuese të Republikës së Kosovës me masat e marra për të luftuar dhe veçanërisht parandaluar ekstremizmin e dhunshëm, janë bërë edhe më të rënda nën pandemi.

Ndërsa Republika e Kosovës përballet njëkohësisht me dy sfida serioze të sigurisë kombëtare, kërcënime sigurie të cilat kanë shumë mundësi reale të ndikojnë tek njëra-tjetra, ajo po tregon shenja të qarta të paaftësisë institucionale për t'iu përgjigjur në mënyrë adekuate

kompleksitetit të situatës, në përpjekjet për t'iu përgjigjur nevojave të njerëzve të saj. Kjo është veçanërisht e dukshme në krahasim me shumë vende tjera të botës. Ndërsa në shkallë globale, shumë vende tashmë kanë identifikuar modele se si këto dy kërcënime ushqehen nga njëra-tjetra, siç u përmend më lart, Republika e Kosovës mbetet në errësirë të dhënash për atë që ka ndodhur e po ndodh me komunitetet e saj të cënueshme gjatë kësaj pandemie.

Prandaj, duke marrë parasysh modelet globale të ndikimit të COVID-19 dhe masave të tij mbi komunitetet e ndjeshme nga radikalizmi dhe ekstremizmi i dhunshëm, mbi organizatat e shoqërisë civile dhe institucionet qeveritare në aktivitetet e tyre në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, Republika e Kosovës duhet të marrë parasysh rekomandimet e mëposhtme:

1. Qeveria e Republikës së Kosovës duhet të publikojë menjëherë gjetjet e rishikimit të – SKPEDhRÇT-së dhe mësimet e nxjerra.
2. Republika e Kosovës duhet menjëherë, në koordinim me organizatat e shoqërisë civile të fokusuara në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, të koordinojë përpjekjet për të vlerësuar ndikimin e COVID-19, veçanërisht në Republikën e Kosovës, në komunitetet e cënueshme, si dhe pjesën tjetër të vendit.
3. Qeveria e Republikës së Kosovës duhet të emërojë menjëherë një këshilltar të sigurisë kombëtare që të mbikëqyrë dhe koordinojë portofolin e sigurisë kombëtare, përfshirë parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm.
4. Qeveria e Republikës së Kosovës duhet të hartojë një strategji të re të parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, në koordinim të ngushtë me organizatat e shoqërisë civile dhe bazuar në mësimet e marra nga zbatimi i strategjisë së mëparshme dhe vlerësimi shtetëror i ndikimit të COVID-19.
5. Donatorët ndërkombëtarë duhet të mbështesin programet e organizatave të shoqërisë civile në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm që shënjestrojnë ekstremizmin në të gjitha format e tij, dhe që zbatohen në nivel lokal.
6. Duhet t'u jepet mbështetje më e madhe autoriteteve komunale përmes fondeve të duhura të qeverisë për komunat me cënueshmëri më të madhe të sigurisë njerëzore dhe me ndikim më të lartë të COVID-19.

7. Duhet të ketë një angazhim më të madh të qëndrueshëm nga BE dhe organizata të tjera ndërkombëtare për të financuar zgjidhje të përshtatura për kontekstin lokal në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm dhe bashkëpunimin ndërkufitar në përpjekjet për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm.

8. Nevojitet një qasje më e përshtatur, gjithëpërfshirëse dhe e mençur kulturore e organizatave të shoqërisë civile për përfshirjen e komuniteteve lokale, për të rritur aftësinë e komunitetit lokal.

9. Republika e Kosovës, së bashku me komunat dhe organizatat e shoqërisë civile, duhet të hartojë një strategji kombëtare të riintegritimit dhe rehabilitimit, për të lejuar mundësinë e një qasjeje të përshtatur për kontekstin dhe të integruar për riatdhesimin dhe ndjekjen penale, rehabilitimin dhe riintegrimin e rekrutëve në luftëra, por edhe rehabilitimin dhe riintegrimin e familjeve të tyre e veçanërisht fëmijëve.

10. Republika e Kosovës duhet të vlerësojë dhe pastaj të ndërtojë kapacitetet e nevojshme për mbledhjen dhe analizimin e të dhënave, të dedikuar për të dhënat dhe sjelljen në internet.

11. BE duhet të mbështesë Ballkanin Perëndimor përmes investimeve më të larta të drejtpërdrejta, në mënyrë që të minimizojë mungesën e sigurisë njerëzore dhe cenueshmëritë.

12. Projektet aktuale të parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm duhet të rimodelohen për të adresuar implikimet e COVID-19.

13. Financimi i donatorëve duhet të drejtohet për të adresuar sfidat ku përputhen impakti i pandemisë COVID-19 dhe përpjekjet për parandalim të ekstremizmit të dhunshëm, duke siguruar që të adresohet siç duhet kompleksiteti i këtyre dy kërcënimeve të ndërlidhura.

14. Sikur organizatat lokale të shoqërisë civile, ashtu edhe donatorët ndërkombëtarë, duhet të jenë më të përqendruar në zbatimin dhe financimin e aktiviteteve të parandalimit të ekstremizmit të dhunshëm, për të adresuar implikimet e qëndrueshmërisë financiare të COVID-

19. Përpjekjet afatgjata të vetëqëndrueshme duhet të kenë përparësi dhe të financohen.

Ndërsa burimet bëhen më të pakta, duke ecur përpara, të gjitha palët e përfshira në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm dhe ndikimin e COVID-19, qeveritë qendrore dhe lokale dhe organizatat e shoqërisë civile, duhet të përqendrohen në përshtatjen e qasjeve të koordinuara mirë, gjithëpërfshirëse dhe të mençura kulturalisht, që mund të adresojnë sfida komplekse dhe

shumë-shtresore të sigurisë në mënyrë të qëndrueshme në planin afatgjatë. Vazhdimi i punës së nevojshme në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm nuk duhet të heq mundësinë e adresimit të kërcënimeve shëndetësore nga COVID-19. Adresimi i këtyre dy kërcënimeve nuk duhet të konsiderohet ekskluzivisht i dyanshëm, por një mundësi për të gjetur mënyra kreative, efikase dhe të qëndrueshme për të adresuar kërcënime të shumta në të njëjtën kohë.

Referencat

- Buzan, B., & Weaver, O. (1997, April 1). Slippery? contradictory? sociologically untenable? The Copenhagen school replies. *Cambridge University Press*, pp. 241-250.
- Clement, J. (2020, April 29). *Coronavirus impact on online traffic worldwide in week ending April 19, 2020*. Retrieved from Statista: <https://www.statista.com/statistics/1105495/coronavirus-traffic-impact/>
- Coleman, J. (2020, June 4). Senior Programme Manager at ICCT. (B. Kabashi-Ramaj, Interviewer)
- Coleman, J. (2020, April 16). *The Impact of Coronavirus on Terrorism in the Sahel*. Retrieved from International Center for Counter-Terrorism, The Hague: <https://icct.nl/publication/the-impact-of-coronavirus-on-terrorism-in-the-sahel/>
- Cranfield University . (2020, May 14). *COVID-19 and terrorism: Assessing the short and long-term impacts of terrorism*. Retrieved from EurekaAlert!: https://www.eurekaalert.org/pub_releases/2020-05/cu-cat051420.php
- European Commission. (2020). *Global EU response to the coronavirus pandemic*. Retrieved from European Commission: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_606
- Human Rights Watch. (2018, January 26). *Coalition Letter on Civil Society Engagement with the UN Office of Counter-Terrorism*. Retrieved from Human Rights Watch: <https://www.hrw.org/news/2018/01/26/coalition-letter-civil-society-engagement-un-office-counter-terrorism>
- International Crisis Group. (2020, April 7). *Virus Fears Spread at Camps for ISIS Families in Syria's North East*. Retrieved from International Crisis Group: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/virus-fears-spread-camps-isis-families-syrias-north-east>
- Interviewee, 1. (2020, June 2). Security Sector Official. (B. K. Ramaj, Interviewer)
- Joscelyn, T. (2020, April 1). *Twitter Account of Thomas Joscelyn: Senior Fellow and Senior Editor of FDD's Long War Journal*. Retrieved from <https://twitter.com/FDD>: <https://twitter.com/thomasjoscelyn/status/1245311851325423616>
- Khalil, L. (2020, May 1). *COVID-19 and America's Counter-Terrorism Response*. Retrieved from War on the Rocks: National Security. For Insiders. By Insiders.: <https://warontherocks.com/2020/05/covid-19-and-americas-counter-terrorism-response/>

- Metodieva, A. (2018). *Balkan Foreign Fighters Are Coming Back: What Should Be Done?* Retrieved from STRATPOL: https://www.stratpol.sk/wp-content/uploads/2018/01/Metodieva_Returnees_Western_Balkans_Stratpol_FINAL.pdf
- OECD. (2020, May 18). *The COVID-19 Crisis in Kosovo*. Retrieved from OECD: [file:///heimerer/FolderRedirections\\$/besa.kabashi/Desktop/FES/June%20Paper,%202020/COVID-19-Crisis-in-Kosovo%20\(1\).pdf](file:///heimerer/FolderRedirections$/besa.kabashi/Desktop/FES/June%20Paper,%202020/COVID-19-Crisis-in-Kosovo%20(1).pdf)
- Office of the Prime Minister. (2015, September). *Strategjia per Parandalimin e Ekstremizmit te Dhunshem dhe Radikalizmit qe Shpie ne Terrorizem 2015-2020*. Retrieved from Office of the Prime Minister: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/STRATEGJIA_parandalim_-_SHQIP.pdf
- Our World in Data. (2020, June 7). *What is the total number of confirmed deaths?* Retrieved from Our World in Data: <https://ourworldindata.org/covid-deaths>
- Regional Research Public Union. (2020, May 6). *In Chaos, They Thrive: The Resurgence Of Extremist & Terrorist Groups During The COVID-19 Pandemic*. Retrieved from Regional Research Public Union: <http://strati.az/news/2531.html>
- Rosand, E., Koser, K., & Schumicky-Logan, L. (2020, April 28). *Preventing violent extremism during and after the COVID-19 pandemic*. Retrieved from BROOKINGS: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/04/28/preventing-violent-extremism-during-and-after-the-covid-19-pandemic/>
- Shtuni, A. (2016). *Dynamics of Radicalization and Violent Extremism in Kosovo*. Washington, DC: United States Institute of Peace.
- Street, J., & Rogers, C. (2020, April 9). *UN Counter-Terrorism Negotiations During COVID: Time for a Rethink*. Retrieved from JUST SECURITY: <https://www.justsecurity.org/69588/un-counter-terrorism-negotiations-during-covid-time-for-a-rethink/>
- Terrorism Research . (2020). *Categories of Terrorist Groups*. Retrieved from Terrorism Research : <http://www.terrorism-research.com/groups/categories.php>
- The Associated Press. (2020, March 25). *France pulls military out of Iraq amid virus concerns*. Retrieved from Military Times: <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2020/03/26/france-pulls-military-out-of-iraq-amid-virus-concerns/>
- The Global Development Research Center. (2020). *Definitions of Human Security*. Retrieved from The Global Development Research Center: <http://www.gdrc.org/sustdev/husec/Definitions.pdf>

US Department of State. (2014). *Chapter 2. Country Reports: Europe Overview*. Retrieved from US Department of State Archived Content: <https://2009-2017.state.gov/j/ct/rls/crt/2014/239406.htm>

Whittall, J. (2020, March 20). *Vulnerable communities are bracing for impact of COVID-19*. Retrieved from Medecins Sans Frontieres: <https://www.msf.org/vulnerable-communities-are-bracing-impact-covid-19>

Zukalová, N. (2020). *Terrorism in the Time of Coronavirus*. The Euro-Gulf Information Centre.

Besa Kabashi Ramaj
Prishtinë, Republika e Kosovës
3 Korrik 2020

**Security Policy Research Center
Resilient Community Project funded by GCERF**